

ΤΟ ΥΠ' ΑΡΙΘΜΟΝ 1346 ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΝ
ΤΗΣ ΗΜΕΤΕΡΑΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

*Αξιον ιδίας προσοχής και μελέτης είναι τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1346 χειρογράφον τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν βιβλιοθήκης, τὸ συντομώτατα περιγραφόμενον ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Σακκελλῶνος (σ. 243). Τοῦ χειρογράφου τούτου γεγραμμένου κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18 ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19 αἰῶνος και ἀποτελουμένου ἐκ φύλλων 164 τὸ περιεχόμενον εἶναι τὸ ἀκόλουθον.

1. (φ. 26—3α) Βίβησις περὶ τοῦ πατρὸς τῆς β.βλου.

*Αρχ. Ἦκμαζεν εὖτος ὁ δαιμόνιος ἀνὴρ

2. (φ. 3α) Λόγοι τινὸς πεπαθευμένου ἀνδρὸς λίαν ὠφέλιμοι.

α'. (φ. 3α—7α) Ἐπιτάφιος λόγος.

*Αρχ. Εἶναι τόσος φοβερός ὁ θάνατος εἰς ὄλους

β'. (φ. 7α—116) Ἐγκώμιον εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.

*Αρχ. Μέγιστον θρήνον και ἀπειρον θλίψιν

γ' (φ. 116—17α) Ὁμιλία εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν.

*Αρχ. Ὅταν τις βλέπων τὴν παράταξιν τῶν στρατιωτῶν

δ' (φ. 17α—21α) Ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν εὐαγγελιστὴν Ματθαῖον.

*Αρχ. Ἐδοξίζετο κατὰ πολλὰ ἐκεῖνος ὁ σοφώτατος Σόλων

ε' (φ. 21α—30α) Ἐγκώμιον εἰς τὸ Γενέσιον τῆς ἀειπαρθένου Θεοτόκου.

*Αρχ. Ἐθαύμασεν ἐκεῖνος ὁ μέγας προπάτωρ Ἀδάμ

στ' (φ. 30α—36α) Εἰς τὴν ὕψωσιν τοῦ τιμίου και ζωοποιῦ σταυροῦ.

*Αρχ. Δαμπρᾶ τῇ δόξῃ και μεγάλῃ φήμῃ ἐνίκησεν.

ζ' (φ. 36β—84α) Εἰς τὸν τροπαιοφόρον μέγαν Γεώργιον.

*Αρχ. Δὲν λείπει ποτὲ ὁ καλὸς και σοφὸς ἰατρός

η' (φ. 48α—59α) Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.

*Αρχ. Ἐτόλμησε κατ' ἀλήθειαν πάλαι ἡ θαυμαστὴ Μαριάμ

θ' (φ. 59α—86α) Εἰς τὴν μεγαλομάρτυρα Αἰκατερίναν.

*Αρχ. Οὐ παύει ἐκεῖνο τὸ σμικρότατον πετεινὸν

ι' (φ. 86β—98β) Εἰς τὸν μέγαν και θαυματοργὸν Νικόλαον.

*Αρχ. Κινᾷ σφοδρᾶ και πολλῇ ὀρμῇ τὸ τετραφαῆς αὐτοῦ ἄρμα

ια' (φ. 98β—110β) Εἰς τὸν μέγαν Σπυρίδωνα.

*Αρχ. Οὐ παύει ποτὲ ἐκεῖνο τὸ πτηνὸν τὸ γλυκύτατον

ιβ' (φ. 110β—118β) Κυριακὴ ι' Λουκᾶ ια'.

*Αρχ. Ἰστέον διτι τὸ προοίμιον ταύτης εὐρήσεις

ιγ' (φ. 118β—128β) Εἰς τὴν ἁγίαν μεγαλομάρτυρα Ἀναστασίαν τὴν φαρμακολύτριαν.

*Αρχ. Ἦν κατ' ἀλήθειαν ἐκεῖνος ὁ μέγας καὶ προφητάναξ Δαβὶδ
 ιδ' (φ. 1286—139α) εἰς τοὺς δέκα ἀγίους μάρτυρας τοὺς ἐν Κρήτῃ.

*Αρχ. Ἔστι τσαυτὴ ἡ θλίψις, ἣν ἔχει ἔνδον ἐκεῖνο τὸ ἀσματικὸν
 πτηνόν, ἡ φιλομήλη

ιε' (φ. 1396—151α) εἰς τὸν δίκαιον Ἰωσήφ τὸν μνήστορα.

*Αρχ. Μεγάλῃς ἐκλείψεως τῷ παντὶ καθυτάτῃ ζόφωσις γίνεται
 ιστ' (φ. 151α—1596) Λόγος ἐγκωμιστικὸς εἰς τὸν ἄγιον καὶ θαυ-
 ματουργὸν Νικόλαον.

*Αρχ. Οὐκ ὀλίγοι φωστῆρες διαλάμπουσιν εἰς τὸν πολύφωτον οὐρανὸν
 ιζ' (φ. 1596—161α) Λόγος παραινετικὸς εἰς τὸ γένος.

*Αρχ. Πᾶς ἄνθρωπος ὁποῖας ἂν εἴη τάξεως

ιη' (φ. 161α—1616) Λογίδριον βραχύτατον ὑπὲρ ἑλέους.

*Αρχ. Οὐκ ἔχει πάντως ἡ αἰμνηστος εὐσεβεία ἐνδοξότερον ἔργον.

Κατὰ ταῦτα ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἔργῳ περιέχονται 18 λόγοι «πεπαιδευ-
 μένου τινὸς ἀνδρός», ὡς προτάσσεται «εἰδήσις περὶ τοῦ πατρὸς τῆς βί-
 βλου». Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ἐνταῦθα ὅτι ἐκ τῶν 18 τούτων λόγων
 εἰ 15 μόνον ἀριθμοῦνται ἐν τῷ κειμένῳ, ἀπὸ τοῦ δευτέρου, ὅστις φέρει
 ἀρίθμησιν α', μέχρι τοῦ 16, ὅστις φέρει ἀρίθμησιν ιε', οὕτως ὥστε ὁ
 πρῶτος καὶ οἱ δύο τελευταῖοι δὲν ἀριθμοῦνται.

Ἐν φ. 1α.

«Κυρίλου τῆς μονῆς ἀγίας λαύρας»

Ἐν φ. 16

«Πάποκ ἄρ' αἰσχος πᾶδ' ἀπέδα τόπερ οἱ πάρος ἔσχες
 οὐ μὴν γάρ τι ἐγὼ δρᾶω, τί δ' ἐγένετο, τίς εἶλε;
 εἴλειτ' ἐμοῦ ἄπο καὶ μ' ἱερὸς ἐκόσμασε Κύριλλος
 αἰμυλλοῖσι λόγοις γλαφυροῖσι νόμασι μούνας»

«Καὶ τότε κτῆμα ἐμοῦ Κυρίλλου ἱερομονάχου τοῦ ἐκ λαύρας τῆς
 ἐν πελοποννήσῳ»

Ἐν φ. 2α

«Ἐπίγραμμα εἰς τὴν βίβλον

Νῦν πλέον ἢ τὸ πάροιθεν ἀνψχθῆ δόγματα θεῖα,
 πνεῦμα Θεοῦ Κυρίλλου πρὸς στόμα χρησιμοδῆον
 ὀφθαλμοῦς δ' ἀνέρων φιλαλλήλως οὕτως ἀνοίξας
 εὐσεβίης δέλτον τήνδε λιπὼν δόσις»

Ἐν φ. 26

«Ἐκ τῶν τοῦ Κυρίλλου τοῦ ἐκ χώρας Μωρέως»

Ἐν φ. 1616

«Σπουδῇ Κυρίλλου σὺν Θεῷ δεδοκῶτι
 ἔρωτα θερμὸν ὧδε πως ἀντεγράφη
 ὅσοι δὲ ταύτην ἐντυχόντες τῇ βίβλῳ
 μέμνησθέ μου, λίσσομαι, τ' ἀναξίου.

Πατρὶς δέ μοι πέφυκεν Ἀνδρέου τάφος
 τοῦ πρωτοκλήτου τῶν σοφῶν ἀποστόλων.
 Μὴ οὖν καταγνώσησθε μ' ἀμπλακημάτων
 καὶ τοῦ με θεῖναι πολλὰ τῶν ἑλλειμμάτων
 χαῦνον δὲ πεπλήρωκα κ' ἑκοσμησάμην.
 οὐ γὰρ τύπον συνήψα προστεθειμένος·
 ἦν γὰρ τὸ πρῶτον βένθος ἐκτοπημάτων.
 σαθρόν τε λείπον καὶ βεβαρβαρωμένον.
 Εἰ που δὲ τῷ γράψαντι ἐντόχη γε τις
 τῷ δημιουργῷ ταμὰ λοιδορησάτω·
 ὡσπερ γὰρ ἀχλὺς ἐκδιώκεται σέλα,
 οὕτως ἐκείνου αὐτὸς ὀφίας σπρέφω.
 Ἄριστος ἦν δ' ὁ γράψας ἀρχήθεν τόδε
 τό τοι προσήκον δῶτε αὐτῷ γοῦν γέρας,
 εἰ που δὲ ἄμφω ἐσμέν ἡμαρτηκότες
 ὀρθὴν διδόντες ἐν Θεῷ μοι χαίρετε».
 «Μαΐου 17 ἡμέρα δ»

Ἐκ τῶν σημειώσεων τούτων ἡ ἐν φ. 1α ἔχει γραφή ὑπὸ ἄλλης
 χειρὸς, αἱ δὲ λοιπαὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρὸς τῆς γραφάσης ἕλον τὸν κώ-
 δικά. Μεταγενέστερός τις τοῦ ἀντιγραφῆως ἔχει προσπαθήσει νὰ διορ-
 θώσῃ ἐνιαχοῦ τὸ κείμενον τῶν ἀντιγραφέντων λόγων καὶ δὴ τῶν ἐπι-
 γραμμάτων. Οὕτως ἐπῆλθον ἰδίᾳ ἐν τοῖς τελευταίοις ἀποξέσεις, διαγρα-
 φαι καὶ προσθήκαι καὶ μάλιστα ἐνιαχοῦ ταιαῦται ὥστε δυσκόλως δύνα-
 ται τις νὰ διακρίνῃ τὸ ἀρχικὸν κείμενον. Ὡς εἶναι ἐπόμενον προσεπά-
 θησα, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἦτο δυνατόν, νὰ ἀποδώσω τὸ ἀρχικὸν κείμενον.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι τὸ ἡμέτερον χειρόγραφον οὐ μόνον
 ἦτο κτῆμα τοῦ Κυρίλλου τοῦ Πατρέως, τοῦ μοναχοῦ τῆς ἐν Πελοπον-
 νήσῳ ἁγίας Λαύρας, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀντεγράφη ὑπ' αὐτοῦ ἔκ τινος κώδι-
 κος σεσαθρωμένου, ἔχοντος πλῆθος σφαλμάτων καὶ ἑλλείψεων. Ὅτι τὸ
 ἡμέτερον χειρόγραφον ἔχει ἀντιγραφῆ ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου τοῦ Πατρέως
 ἀποδεικνύει πασιφανῶς καὶ ἡ περὶ τὴν γραφὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν
 γραφὴν τῶν κωδικῶν τῆς ἐρμηνείας τοῦ Κυρίλλου εἰς τὴν ἀποκάλυψιν
 τοῦ Ἰωάννου, τῶν ἀποκειμένων ἐν τῷ θεολογικῷ σπουδαστηρίῳ τοῦ Πα-
 νεπιστημίου¹.

Ὁ Κύριλλος δὲν ἠρκέσθη εἰς μόνην τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ κώδικος,

1. Πρὸς. Πρακτικὰ τῆς ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τόμ. 6 (1931) τευχ. 1 (Ἰα-
 νουάριος) σ. 36—53 «Κυρίλλου Λαυριώτου ἀνέκδοτος ἐρμηνεία εἰς τὴν Ἀπο-
 κάλυψιν ὑπὸ Κ. Δουβουνιώτου», ἐνθα καὶ περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ
 Κυρίλλου. Πρὸς. ἔτι τὸ ἐν σελίδι 42 ἐπίγραμμα, τὸ ἀρχόμενον «Σπουδῆ Κυ-
 ρίλλου σὺν Θεῷ δεδοκότε», πρὸς τὸ ἀνωτέρω δημοσιευθέν.

ἀλλὰ προέταξεν αὐτῆς ἰδίαν, τρόπον τινά, εἰσαγωγὴν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Εἰδησις περὶ τοῦ πατρὸς τῆς βίβλου» στηρίζας αὐτὴν ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ ἔργου καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν εἰδησεων, τῶν περιεχομένων ἐν τῷ λόγῳ τοῦ συγγραφέως, τῷ παραινετικῷ πρὸς τὸ γένος. Παραθέτω κατωτέρω τὴν εἰδησιν τοῦ Κυρίλλου περὶ τοῦ πατρὸς τῆς βίβλου, τὴν περιεχομένην ἐν φύλλῳ 25—3x, καὶ τὸν λόγον τοῦ συγγραφέως τὸν παραινετικὸν πρὸς τὸ γένος, τὸν περιεχόμενον ἐν φύλλῳ 1596—161α.

«*Εἰδησις περὶ τοῦ πατρὸς τῆς βίβλου.*»

Ἦκμαζεν οὗτος ὁ δαιμόνιος ἀνὴρ καὶ διέστιλβε κατὰ τὰ αὐτοῦ πονήματα ὡς ἄλλος φωτειδέστατος ἥλιος τοὺς ἐν τῷ σκότει τῆς ἀγνωσίας καθημένους κατὰ τὸ ἀψυβ κοσμοσωτήριον ἔτος ὑπὸ γονέων εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων καὶ ἔτι ἐλλήνων τὸ γένος ὀρμωμένων γεννηθεὶς ἐν τῇ τῶν Ἐνετῶν ἐκλαμπροτάτῃ καὶ ἐπιφανεστάτῃ πόλει. Τὰ ἱερὰ δὲ γράμματα παιδιόθεν ὡς εἰκὸς παιδευθεὶς καὶ καθ' εἰρμὸν προβαίνων τὴν ἐγκύκλιον πᾶσαν παιδείου ἀκριβῶς μεμάθηκεν. Εἶτα πᾶσαν τέχνην καὶ φιλοσοφίαν μετελθὼν ἐπιπόνως μετέβη εἰς τὰ τῆς ἡμετέρας θεολογίας δόγματα, ἐν οἷς τριδόμενος καὶ γυμναζόμενος περιώνυμος γέγονεν ἐκεῖσε. Τοῦντεῦθεν κοινῇ ψήφῳ τὴν τῆς κοινῆς διδασκαλίας καθέδραν δέχεται καὶ σὺν αὐτῇ τὸ τοῦ ἱεροκλήρουκος σεδασμιώτατον ἀξίωμα, ὡς μαρτυρεῖ μόνος αὐτὸς ἐν τῷ 18' λόγῳ αὐτοῦ ἐν τῇδε τῇ βίβλῳ. Οὐκ οἶδα δὲ πόθεν κινήθητες οἱ τῶν Ἐνετῶν ὀρθόδοξοι πατέρες ἐδουλεύοντο αὐτὸν ἀποστερησαὶ τὰ ἀξιώματα, ἀνθ' οὗτου ἐπὶ τὸν ἱερὸν ἄμβωνα ἀναβάς καὶ θερμῶς ὀμιλήσας ἱκετεύει μὴ τῶν ἐλπίδων ἐκπεσεῖν, ὡς εἶχεν ἐπὶ τοῖς εἰς αὐτοῦ θαμίζουσι. Τοσοῦτον διάπυρον ἔρωτα ἔνδον ἑαυτοῦ ἐκέκτητο ὁ μακάριος ὥστε θεᾶσθαι καρπὸν ἐκ τῶν ὠδίνων αὐτοῦ· διὸ καθαπτόμενος αὐτῶν ὡς ἀδικίαν ὠδινόντων παρῆσθησιν ἑαυτὸν μηδέποτε αὐτοῖς ἀποταξάμενος, ἀλλὰ ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων τοῖς ὀρθοδόξοις τὰ προσήκοντα λειτουργήσαντα. Τοῖς οὖν καθαροῖς τοῦτοις σημεῖοις ἐπιστηριζόμενος τῇ μέχρι τελευταίας πνοῆς ὑπουργίᾳ αὐτοῦ σφραγίζει τὸν λόγον. Ἦ δὲ γέγονεν ἔπειτα, Κύριος οἶδεν ὁ τὰ πάντα σαφῶς ἐπιστάμενος».

«*Λόγος παραινετικὸς εἰς τὸ γένος.*»

Πᾶς ἄνθρωπος, ὁποῖός ἐν εἴῃ τάξεως, μετὰ τὸν Θεὸν ὀφείλει τῇ πατρίδι ἑαυτοῦ ὑπουργεῖν καὶ ὡς ἔχει δυνάμεις ὑπὲρ αὐτῆς μοχεῖν. Ἐγὼ δὲ ὁ ταπεινὸς Θεοῦ διδόντος οὔτε πατρίδα οὔθ' αἷμα εἶδα, τῶν ἁμαρτημάτων μου τῶν γεννησομένων κωλυσαμένων καὶ ποιησάντων πρὸ τοῦ με γεννηθῆναι ἀποστερηθῆναι αὐτούς. Γινώσκω δ' ἀντ' αὐτῶν τὸν Θεὸν καὶ φύσει καὶ πίστει, τὸν εὐδοκήσαντα γεννηθῆναι με ἐν ταύτῃ

τῆ τῶν Ἐνετῶν γαληνοτάτῃ πόλει, διὸ καὶ οὐδαμῶς περὶ ἐκεῖνων ἄχθομαι ὧν ὑπὸ τὴν σκέπην σου τοῦ ἐνδοξοτάτου καὶ εὐσεβότατου γένους μου τῶν Ῥωμαίων, ὅπερ διελογισάμην ἐν ἑμαυτῷ εἶναι πάντοτε εὐδαιμονίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκ γενεθλίων καυχῶμαι ὅτι εἰμὶ τέκνον καὶ δοῦλος τῆς πανευγενεστάτης καὶ χαριεβρότου ὑμῶν ἀντιλήψεως, ἔξαιρέτως δὲ ὑπουργὸς ἐλάχιστος τῆς ἡμετέρας ἀγίας ἐκκλησίας τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου. Ὁ λόγος οὗτος οὐ δεῖται ἀποδείξεων, αἵτε πασιδηλὸς καὶ ἐναργέστατος.

Ἐπειδὴ γινώσκων ἀληθινὴν καὶ μόνην πατρίδα τοῦτον τὸν ἱερὸν ναὸν καὶ τὰ στενωπὰ ταῦτα θρία, ἐν οἷς διατριβοῦσι τὰ τιμιώτερα τοῦ ἡμετέρου γένους λείψανα, ἀφωσιώθην τῆ ὑπηρεσίᾳ ὑμῶν ὄλος, οὐκ ὤκησα δὲ γινώσκων ἑμαυτὸν εἶναι τὸ ἔσχατον άτομον καὶ τὸ τελευταῖον πρόσωπον τῆς ἡμετέρας οἰκίας καὶ γενεᾶς, ἀλλ' ἠβουλήθην ἵνα διακονήσω τῷ Θεῷ καὶ σοὶ τῷ γένοι μου τῷ ἐρασιμωτάτῳ διὰ τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος, ὧς με ὄρατε τὸν ὄντως ἀνάξιον. Τοῦτο δὲ ἐποιήσάμην νομίζων εὐδαιμονεστέραν κληρονομίαν τὴν ὑμέτεραν ἀγάπην πάσης ἄλλης γεννήσεως καὶ αὐξήσεως φυσικῆς. Προσέτι ἠρκέσθην σβεσθῆναι μετὰ τὸν ἐμὸν θάνατον πᾶσάν μου τὴν περιουσίαν καὶ γενεάν τοῦ ἐμοῦ οἴκου μᾶλλον ἢ ἀποστερηθῆναι τὴν μικρὰν ἀκτίνα τῶν ὑμετέρων χαρίτων, ἐφάνησαν δ' αὐταὶ κατὰ καιροὺς ἐμοὶ πασιδηλοί.

Ἐπειδὴ πρότερον μὲν ἔλαβον τὴν συνδρομὴν διὰ τῶν ὑψηλοτάτων ρεφορματέρων εἰσελθεῖν εἰς τὸ σπουδαστήριον τοῦ μακαρίτου Φλαγγινιανοῦ, ἐν ᾧ ἐτελείωσα τὰς διατεταγμένας μοι σπουδὰς τῶν ἕξ διωρισμένων ἐνιαυτῶν. Πρὸς τοῦτοις ἀκουστῆς ἐγενόμην καὶ θεολογικῶν λόγων τινῶν ἐν τῷ μουσοτροφεῖῳ. Ἐν τοῦτοις δὲ τοῖς καιροῖς ἦν ἐν ἐμοὶ πορευθῆναι ἀλλαχοῦ πρὸς τὸ διατελέσαι ἴσως λυσιτελέστερον διὰ τοῦ μικροῦ τούτου ταλάντου, τοῦ δωρηθέντος μοι πρὸ τοῦ μεγαλοδύρου καὶ φιλανθρώπου Θεοῦ. Ἄλλ' ἔκρινα πρὸς ἑμαυτὸν, ὡς καὶ ὁ ἡμέτερος πεφιλημένος θεὸς, ἵνα ἀποθάνωμεν ἀμφότεροι τῇ ὑμέτερᾳ ὑπουργίᾳ. Ὅθεν ἔμεινα στενοχωρούμενος τῷ ἐπιτάγματι τοῦ νῦν πανιερωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη, τοῦ πρὶν ὑπάρχσαντος ἐν ἀξιώματι διδασκαλικῷ τοῦ ἡμετέρου γένους, πορευθεὶς εἰς τὴν σχολεῖα, ὡς προσετάγην, τοῖς ἀδελφοῖς ὑπηρετήσων. Ὡς καὶ ἐνταῦθα οὐ παύομαι τοῦτο ποίων προθύμως καὶ φιλοπόνως διδάσκων τὰ τῶν εὐγενῶν τέκνα, τὰ ὄντα ἐν ταύτῃ τῇ ἐκλαμπροτάτῃ πόλει καὶ τὰ ἐτέρωθεν παραγενόμενα.

Οὐκ οἶδα δὲ πόθεν ἢ ὑμέτερα ἀγάπη παροτρυνθεῖσα βουλεύεται καταστῆσαι διδάσκαλον ἕτερον. Διὸ παραγίνομαι σήμερον ἐνώπιον ὑμῶν καὶ προσπίπτω εἰς τὴν ὑμέτεραν κεχαριτωμένην διάθεσιν καὶ δικαιοσύνην καὶ δέομαι καὶ ἱκετεύω ὑμᾶς, ἵνα μὴ παραβλέψητε τοὺς ἰδρώτας, οὓς ἐν τῷ παρόντι καιρῷ καὶ μουσοτροφεῖῳ ἔχουσα καὶ μὴ καταφρονήσῃτε τῶν ἐπιπέδων, ἀς εἶχον ἐπὶ τῇ ἀγαθότητι ὑμῶν, καὶ μὴ ἀδικήσητε

ἐμὲ τὸν τοσοῦτον σπόρον καταβαλόντα τῶν λόγων καὶ τοσαῦτα φυτὰ φυτεύσαντα τῆς παιδείσεως, ἀλλὰ ψυχαγωγήσατε, παρακαλῶ ὑμᾶς, καὶ μὲ τὸν ἀρχαῖον ὑμῶν δούλον τοῖς καθαρῶς καὶ διειδέσιν ὕδασι τῶν εὐεργεσιῶν καὶ χαρίτων ὑμῶν καὶ ἐάσατέ με ἰδεῖν καρπὸν ἐκ τῶν πόνων μου καὶ γεύσασθαι τῆς πίετητος αὐτοῦ καὶ χαρῆναι, ὡς ἐποιήσατε καὶ ἄλλοις πλείοσιν, οὐ; οὐτ' ἐγινώσκετε οὐτ' ἔνδυμα ὑπουργίας εἶχον. Ποιήσατε δὲ τοῦτο, ἵνα ἔχω ἀφορμὴν χάριτας ὁμολογεῖν ὑμῖν διὰ παντός καὶ ἐκλιπαρεῖν τὸν Θεὸν ὑπὲρ ὑγείας καὶ σωτηρίας ὑμῶν. Ἐπι τούτῳ οὖν προσκυνῶν ἕνα ἕκαστον καὶ πάντας ὁμοῦ ἀφοσιοῦμαι ὅλος τῇ προσταγῇ ὑμῶν».

Γεννάται νῦν τὸ ζήτημα τίς ὁ συγγραφεὺς τῶν ἡμετέρων λόγων, τῶν ἀντιγραφέντων ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου. Κατὰ τὴν εἰδήσιν τοῦ Κυρίλλου περὶ τοῦ πατρὸς τῆς βίβλου αὐτος ἐγεννήθη ὑπὸ γονέων εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων Ἑλλήνων ἐν Ἐνετίᾳ τῷ ἀψμβ', μετὰ δὲ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν αὐτοῦ διωρίσθη διδάσκαλος καὶ ἱεροκῆρυξ αὐτόθι. Πληροφορηθεὶς δμως ὅτι οἱ ἐν Ἐνετίᾳ ἐσκέπτοντο νὰ παύσωσιν αὐτὸν ἀνέρχεται εἰς τὸν ἄμβωνα καὶ ἐκφωνεῖ τὸν ἀνωτέρω παρατεθέντα παραιναιτικὸν λόγον εἰς τὸ γένος. Ὁ Κύριλλος ἐν τέλει σημειοῖ ὅτι δὲν γνωρίζει τί ἐπειτα ἀπέγεινεν. Τὰς πληροφορίας του ταύτας ἠρύσθη ὁ Κύριλλος, ὡς ὁ ἴδιος ἀναφέρει, ἐκ τοῦ ἀνωτέρω παρατεθέντος παραιναιτικοῦ λόγου εἰς τὸ ἔθνος, τοῦ ἐκφωνηθέντος ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐν τῷ ναφ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῆς Ἐνετίας. Ζήτημα μόνον δύναται νὰ ἐγερθῆ πόθεν παρέλαβεν ὁ Κύριλλος τὴν χρονολογίαν τῆς γεννήσεως τοῦ συγγραφέως, ἥτις δὲν ἀναφέρεται ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. Ἐν τῷ ἐπιτάφιῳ λόγῳ ἀναγινώσκομεν τὴν χρονολογίαν «1786 Δεκεμβρίου 15», ἐν τέλει δὲ τοῦ τελευταίου λόγου «λογίδριον ἐραχύτατον ὑπὲρ ἐλέους» «αψπς' ἰανουαρίου κη'». Ἐκ τῶν χρονολογιῶν τούτων ἔλαβεν ὁ Κύριλλος τὴν χρονολογίαν τῆς γεννήσεως τοῦ συγγραφέως κατὰ συμπερασμὸν ἢ εὔρεν αὐτὴν ἀλλαχοῦ τοῦ συγγράμματος, ὅπερ ἀντέγραψεν, ἴσως ὡς σημείωσιν, μὴ ἀντιγράψας αὐτὴν; Τὸ δεῦτερον φαίνεται πιθανώτερον. Ἐκ τοῦ «παραιναιτικοῦ λόγου εἰς τὸ γένος» τοῦ συγγραφέως ποριζόμεθα ἔτι τὰς ἐξῆς εἰδήσεις, ὅτι ἀφοῦ αὐτος ἐποίησεν ἐπὶ ἕξ ἔτη ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ σπουδαστηρίῳ καὶ ἐπειτα ἐν τῷ μουσοτροφεῖῳ διωρίσθη ἱερεὺς ἐν τῷ ναφ τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ ἐπειτα τῷ ἐπιτάγματι τοῦ νῦν μητροπολίτου Φιλαδελφείας, ὅστις καὶ αὐτὸς πρότερον ἦτο διδάσκαλος, διδάσκαλος ἐν τῇ σχολῆτᾳ, ἐπεθύμει δὲ ὡς καὶ ὁ πεφιλημένος αὐτοῦ θετός, νὰ ἀποθάνωσιν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς καινότητος. Ἐκ δὲ τοῦ τέλους τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ λόγου αὐτοῦ εἰς τὸν ἅγιον καὶ θαυματοργὸν Νικόλαον ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐμάχετο ὁ στόλος τῶν Ἐνετῶν κατὰ τῶν Τούρκων¹.

1. «Καὶ ὡς φερώνυμος νίκη τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ ποίησον διὰ πρεσβειῶν σου ἁγίων ἐν τοῖς παρούσῃ πολέμοις, ἵνα ταπεινωθῇ ἡ ὑπερήφανος ὀφρὺς

Ἐν τέλει νομιζῶ ἀξιονδημοσιεύσεως τὸ «Λογίδριον βραχύτατον ὑπὲρ ἐλέους», τὸ καταλάμβανον ἐν τῇ ἡμετέρῳ χειρογράφῳ τὸ φύλλον 161 α' καὶ β', ἐξ οὗ δεῖκνυται ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην σχέσις τῶν ὀρθοδόξων πρὸς τοὺς δυτικούς· ἐν Ἐνετίᾳ καὶ ἡ ἀκμὴ τῆς αὐτόθι ἐλληνικῆς ὀρθοδόξου κοινότητος.

«Λογίδριον βραχύτατον ὑπὲρ ἐλέους

Οὐκ ἔχει πάντως ἡ ἀειμνηστος εὐσέβεια ἐνδοξότερον ἔργον ὑπερβαίνον εἰς ἀξίαν καὶ εἰς παρρησίαν τῆς ἐλεημοσύνης, λαμβάνουσα ἀπὸ τοῦ ἀψευδοῦς καὶ γλυκυτάτου στόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸν ἐξαίρετον μακαρισμὸν, τὸν μακάριοι οἱ ἐλεήμονες διὲν αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.

Καὶ τί τοῦτο πρὸς ὑμᾶς τὴν σήμερον, ἀκροαταί μου φιλόχριστοι; Οὐδέν, ἐπειδὴ οὐκ ὀλιγάκις τὰ φιλελεήμονα σπλάγγνα ὑμῶν τοῖς δεομένοις προσεπεδειξάσθε. Διὰ τοῦτο καὶ αὐταὶ αἱ ταπειναὶ καλογρέαι προσέδραμον εἰς τὴν ἀντιληψὶν ὑμῶν παρακινήθεισαι ὑπὸ τῆς ἀρχαίας συνηθείας καὶ τῆς ἀκρας ὑμῶν εὐσπλαγγνίας, ἵνα λάβωσιν ἴσως τὴν ἐκπαλαί ἐλεημοσύνην τοῦ ἐλαίου, δι' οὗ καθ' ἑκάστην ἄπτεται ἡ λυχνία τῆς εἰκόνας τῆς παναχράντου παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας τῆς ἐν τῇ σεβασμῇ μονῇ.....¹ τῆς γεγραμμένης κατὰ τὸ σεβάζσιμον ἡμῶν ἔθος.

Ἦλθον λοιπὸν καὶ μετὰ δακρύων ἐξ ἡμῶν τῶν παιδῶν τῶν μεγαλοφύχων Ἑλλήνων αἰτοῦσιν αἱ μονάστριαὶ αὐταὶ τῶν λατίνων ἐλαιον καὶ λέγουσιν ὑμῖν δότε ἡμῖν ἐλαιον διὲν αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. Ταῦτα μὲν αὐταὶ εὐαγγελικῶς ὑμῖν προσφωνοῦσιν. Ὑμεῖς δὲ, παρκαλῶ ὑμᾶς, μὴ ἀποκριθῆτε αὐταῖς τὸ ρητὸν τοῦ Ἐθαγγελίου, τὸ μήποτε οὐκ ἀρκέσει ἡμῖν καὶ ὑμῖν, ἀλλὰ ποιῶντες αὐταῖς δαψιλῶς ἔλεος χρημάτων παρηγορήσατε αὐτὰς τῇ ἰδῶν ἐλάβετε τὸ ἀνήκον, πορεύεσθε λοιπὸν πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς.

Ἐπειδὴ δὲ ὡς προῦφην τὸ ἐλαιον μέλλει καυθήσεσθαι ἐνώπιον τῆς εἰκόνας τῆς κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἔστω δεῖγμα τῆς λαμπρᾶς ὑμῶν ἐλευθεριότητος καὶ τῆς εὐσεβοῦς διαθέσεως, ἵνα δεξιάζησθε καὶ θαυμάζησθε καὶ παρ' ἑτεροδόξοις καὶ ἵνα ἀπολαύσητε καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς· ἐπιτυχεῖν διὰ πρεσβειῶν τῆς κυρίας Θεοτόκου. Ἀμήν.

αψπζ' Ἰαννουαρίου κη'

Κ. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ

τῶν βαρβαρωτάτων ἀπίστων Τούρκων καὶ ἵνα ὑψωθῇ τὸ κέρας τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν καὶ ἵνα τροπαιοφόρος ἐπιστρέψῃ ὁ γαληνότατος στόλος τῶν Ἐνετῶν, ὁ μαχόμενος ὑπὲρ πίστεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν» (φ. 159β).

1. Μία ἢ δύο λέξεις ἐξετηλοὶ.